UNIVERSITEIT VAN PRETORIA
UNIVERSITY OF PRETORIA
YUNIBESITHI YA PRETORIA

DIE ROL VAN MUSIEK IN DIE UITBREIDING VAN EMOTIEWE KONSTRUKTE

deur

Sarina de Beer

Voorgelê ter vervulling van die vereistes vir die graad

MAGISTER ARTIUM
(Sielkunde)

in die

Fakulteit Geesteswetenskappe

Departement Sielkunde

Universiteit van Pretoria

Promotor

Dr G.J.van Schalkwyk

PRETORIA NOVEMBER 2000

© University of Pretoria

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA
UNIVERSITY OF PRETORIA
YUNIBESITHI YA PRETORIA

OPGEDRA AAN MY OUERS WOUTER EN RINA STEYN

DANKBETUIGING

Aan my promotor Gertina,

Ek sal nooit genoeg kan dankie sê vir al jou geduld en waardevolle leiding nie. Al jou tyd en insette word opreg waardeer.

Aan my man Derick,

Baie dankie vir al jou liefde, ondersteuning, hulp en motivering.

Gertina en Derick, sonder julle kon ek nooit die einde van hierdie studie visualiseer nie.

Baie dankie aan my ouers vir julle oneindige geloof in my.

Baie dankie aan my familie en vriende vir jul belangstelling en ondersteuning. In besonder dankie aan Loray vir al jou tyd en raad en veral vir jou emosionele ondersteuning en motivering.

Baie dankie aan al die individue wat deelgeneem het aan die studie. Julle tyd en bereidwilligheid word opreg waardeer.

Dan, bo alles, dankie vir my Skepper vir al die geleenthede en krag waarmee U my seën.

INHOUDSOPGAWE

OPSOMMING		iv
ABSTRACT		vii
LYS VAN TABELLE		x
LYS VAN FIGURE		xi
1.	**HOOFSTUK 1: PROBLEEMSTELLING**	**2**
1.1	Inleiding	2
1.2	Voorspelling en beheer	4
1.3	Emotiewe belewenisse	5
1.4	Emotiewe belewenisse in verhoudings	6
1.5	Verloop van die studie	8
2.	**HOOFSTUK 2: EMOSIE EN DIE EMOTIEWE KONSTRUKSISTEEM**	**10**
2.1	Inleiding	10
2.2	Die prosesmatige ontwikkeling van emosie	11
2.2.1	Definiëring van die begrip emosie	12
2.2.2	Gemoedstoestand	13
2.2.3	Persepsie en betekenisgewing	15
2.2.4	Kognisie	18
2.3	Die konstruksisteem en die konstruering van emosie	21
2.3.1	Funksionaliteit van konstruksisteme	23
2.3.2	Verwagtinge	24
2.3.3	Doelwitbereiking of -verhindering	27
2.3.4	Emotiewe konstruering	28
2.4	Die diadiese verhouding	29
2.4.1	Definiëring van verskillende tipes verhoudings	31
2.4.2	Verwagtinge in die diadiese verhouding	34
2.4.3	Konflik in die diadiese verhouding	37
2.5	Slotsom	41

3.	**HOOFSTUK 3:** **MUSIEK EN EMOTIEWE KONSTRUERING**	**43**
3.1	Inleiding	43
3.2	Musiek en emosie	44
3.2.1	Die absolutisties-formalistiese beskouing	44
3.2.2	Die ekspressionistiese beskouing	46
3.2.3	Die verwysende of assosiatiewe beskouing	48
3.3	Musiek as 'n hulpmiddel om emotiewe konstrukte uit te brei	50
3.3.1	Musiek en die bewuswordingsproses van emosie	52
3.3.2	Musiek en die diadiese verhouding	54
3.4	Slotsom	56
4.	**HOOFSTUK 4:** **NAVORSINGSONTWERP**	**57**
4.1	Inleiding	57
4.2	'n Kwalitatiewe benadering	59
4.3	Deelnemers	63
4.4	Metode	65
4.4.1	Die repertoriumrooster	66
4.4.2	Die repertoriumtoets	69
4.4.3	Deelnemende navorsing en onderhoud as metode	72
4.5	Geldigheid en betroubaarheid van die repertoriumtegniek	74
4.6	Geloofwaardige konstruering	80
4.7	Proses	82
4.7.1	Keuse van elemente vir die repertoriumtoets	83
4.7.2	Administrasie van die repertoriumtegniek	86
4.7.3	Opsomming van die verloop van die data-insamelingsproses	90
4.8	Metode van analise	93
4.9	Slotsom	95

5. HOOFSTUK 5: DATA-ANALISE EN BESPREKING **97**

5.1 Inleiding 97
5.2 Biografiese agtergrond van respondente 98
5.3 Konstruerings van Verhoudingspaar 1 (Respondent A en Respondent B) 100
5.3.1 Identifisering van konfliksituasies 100
5.3.2 Individuele emotiewe konstruerings van Verhoudingspaar 1 103
5.3.3 Emotiewe konstruerings op die uitruilrooster 107
5.4 Konstruerings van Verhoudingspaar 2 (Respondent C en Respondent D) 113
5.4.1 Identifisering van konfliksituasies 113
5.4.2 Individuele emotiewe konstruerings van Verhoudingspaar 2 115
5.4.3 Emotiewe konstruerings op die uitruilrooster 119
5.5 Konstruerings van Verhoudingspaar 3 (Respondent E en Respondent F) 122
5.5.1 Identifisering van konfliksituasies 122
5.5.2 Individuele emotiewe konstruerings van Verhoudingspaar 3 123
5.5.3 Emotiewe konstruerings op die uitruilrooster 128
5.6 Navorser se konstruering 132
5.7 Slotsom 136

6. HOOFSTUK 6: REFLEKTERING EN AANBEVELINGS **138**

6.1 Inleiding 138
6.2 Die rol van musiek 138
6.3 Die emotiewe bewuswordingsproses 140
6.4 Die waarde van die repertoriumtegniek 141
6.5 Probleme en leemtes van die studie 143
6.6 Ten slotte 145

BRONNELYS 147

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA
UNIVERSITY OF PRETORIA
YUNIBESITHI YA PRETORIA

DIE ROL VAN MUSIEK IN DIE UITBREIDING VAN EMOTIEWE KONSTRUKTE

Student: S de Beer

Studentenommer: 9212736

Graad: MA (Sielkunde)

Promotor: Dr G.J.van Schalkwyk

OPSOMMING

Individue se handelinge en gedrag in verskillende situasies word in baie opsigte gerig deur die konstrukte wat hulle gebruik om die situasie te voorspel en te beheer. Tesame met die kognitiewe konstrukte wat ten opsigte van die situasie gehuldig word, is daar ook emotiewe konstrukte wat die emotiewe belewenisse en gedrag van die individu rig. Die emotiewe belewenis van die individu in ‘n bepaalde situasie word gewoonlik voorafgegaan deur ‘n vae en onduidelike gevoel waarna verwys word as ‘n gemoedstoestand. Deur middel van kognisie word daar betekenis aan die gemoedstoestand gegee wat in taal as ‘n emosie uitgedruk word. So word ‘n emotiewe konstruksisteem gekonstrueer wat deel is van die voorspel en beheer van toepaslike gedrag in die situasie.

Interpersoonlike verhoudings word dikwels gekompliseer deur individue se gebrek aan insig in en begrip vir hul eie en ander se emotiewe konstruksisteme wat gedrag in die verskillende situasies rig. Persone in ‘n diadiese verhouding het ook bepaalde verwagtinge van die verhoudingsmaat se emotiewe response

in die situasie. Hierdie verwagtinge hou nie noodwendig verband met hul eie of die verhoudingsmaat se emotiewe belewenisse nie. Ten einde die toepaslike gedrag in 'n situasie te fasiliteer, is insig in en begrip vir hul eie en mekaar se emotiewe konstrueringsprosesse nodig.

Die doel van hierdie studie is om ondersoek in te stel na die wyse waarop musiek 'n rol speel by die uitbreiding van emotiewe konstrukte. Aan die hand van 'n ondersoekende benadering wil die navorser vasstel of die subjektiewe assosiasies wat die luisteraar na musiek het, individue kan help om hul emotiewe belewenisse te verbaliseer en hul konstruksisteem uit te brei. Sodanige uitbreiding van die emotiewe konstruksisteem sou individue in staat kan stel om hul eie en hul verhoudingsmaat se emotiewe konstrueringsproses beter te verstaan en toepaslik in situasies binne die verhouding te kan optree.

Die repertoriumtegniek is as 'n metode gebruik om individue te help om hierdie insig te verwerf. Musiek is as 'n element tesame met situasies wat deur die navorser en die respondente geïdentifiseer is, gebruik om die repertoriumtoets (REP-toets) toe te pas en individue in kontak te bring met hul eie emotiewe belewenisse. Drie verhoudingspare is by die studie ingesluit om sodoende ook gestalte te gee aan die konstrukteorie van George Kelly.

Musiek is 'n nie-bedreigende element wat 'n bepaalde gemoedstoestand kan ontlok en versterk. Hierdie gemoedstoestand word in verband gebring met die

emosies wat in 'n spesifieke situasie ervaar word en deur middel van kognisie kan individue betekenis aan die emotiewe belewenis gee. Die emotiewe belewenis kan dus versterk word en emotiewe konstrukte sodoende uitgebrei word. Die emotiewe konstrukte word op die repertoriumrooster aangeteken om aan die navorser insig te gee ten opsigte van die respondent se emotiewe konstrueringsproses. Die repertoriumtegniek maak ook voorsiening vir die toepassing van 'n uitruilrooster waarvolgens individue mekaar se emotiewe konstrukte kan konstrueer. Sodoende kan individue bewus word van en begrip ontwikkel vir hul maat se emotiewe konstruksisteem het.

Die emotiewe bewuswordingsproses en konstruering van emotiewe konstrukte wat in hierdie studie ondersoek is, bied 'n raamwerk vir individue en beraders waardeur insig verkry kan word in hul eie en mekaar se belewenisse van situasies. Daardeur kan individue gehelp word om hul verwagtinge in hierdie situasies te hersien en ook om begrip vir hul verhoudingsmaat se optrede te ontwikkel. Begrip vir mekaar se emotiewe konstruering lei verder daartoe dat meer ondersteunend in die verhouding opgetree kan word.

Sleutelwoorde:

Emotiewe bewuswording	Emotiewe konstrukte
Gemoedstoestand	Konstruksisteem
Konstruering	Musiek
Repertoriumtoets	Repertoriumrooster
Romantiese verhouding	Uitruilrooster

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA
UNIVERSITY OF PRETORIA
YUNIBESITHI YA PRETORIA

THE ROLE OF MUSIC FOR EXTENDING EMOTIVE CONSTRUCTS

Student: S de Beer

Student number: 9212736

Degree: MA (Psychology)

Promoter: Dr G.J.van Schalkwyk

SUMMARY

Individual actions and behaviour in different situations are usually directed according to the constructs that they use to predict and control the situation. Cognitive constructs of the situation are coupled with emotive constructs to direct the individual's emotive experiences and behaviour. A vague awareness or mood usually precedes the emotive experience in a specific situation. Through cognition meaning is attributed to the mood and it is expressed in language as an emotion. In this way, appropriate behaviour is predicted and controlled using both the cognitive and emotive constructs construed for the situation.

Interpersonal relationships are often complicated because individuals lacks insight and understanding of the emotive construct system that direct their own and other people's behaviour in different situations. Persons in a dyadic relationship also have very specific expectations regarding the partner's emotive responses in the situation. The expected behaviour does not always relate directly to the individual's or the partner's emotive experience of the situation. In

order to facilitate the expected behaviour, it is necessary for individuals to gain insight and understanding of their own and their partner's emotive constructiion process.

The aim of this study is to investigate the way in which music plays a role in the extending of emotive constructs. By taking on the posture of the curious investigator, the researcher wants to determine whether the subjective associations of the music listener can be utalised to help individuals to verbalise their emotive experiences and extend their construct system. Apart from extending the emotive construct system for a better understanding of one's own emotive experiences in different situations, this insight sould also facilitate more appropriate behaviour within the relationship.

The repertory technique is used as method to assist individuals in gaining this insight. To help individuals get in touch with their own emotional experiences, music is used as an element on the repertory test (REP-test), together with situations identified by the researcher in consultation with the respondents. In correspondence with George Kelly's construct theory, three couples where included in this investigation.

Music is a non-threatening element that can elicit and intensify a specific mood. The mood is related to the emotions experienced in a specific conflict situation, and through cognition the individual gives meaning to the emotional experience.

The emotive constructs are entered on the repertory roster to provide the researcher with insight in the respondent's process of emotive constructing. Furthermore, the repertory technique also provides the opportunity to apply the exchange roster according to which individuals construe one another's emotive constructs. In this way an awareness and understanding of the partner's emotive construct system can be facilitated.

The emotional awareness process and construing of emotional constructs investigated in this research provide framework for individuals and counsellors to gain insight in their own and one another's experiences in situations. Individuals can therefore be helped to revise their expectations in these situations, and to develop an understanding for their partner's behaviour. Understanding one another's emotional construing can furthermore lead to more supportive behaviour in a relationship.

Key words:

Emotional awareness
Emotive constructs
Construct system
Construing
Mood
Music
Repertory test
Repertory roster
Romanitc relationships
Exchange roster

LYS VAN TABELLE

Tabel 5-1: Emotiewe konstrukte van ***Respondent A,*** Verhoudingspaar 1 104

Tabel 5-2: Emotiewe konstrukte van ***Respondent B,*** Verhoudingspaar 1 106

Tabel 5-3: ***Respondent A*** se konstruering van ***Respondent B*** se emotiewe konstruksisteem 108

Tabel 5-4: ***Respondent B*** se konstruering van ***Respondent A*** se emotiewe konstruksisteem 110

Tabel 5-5: Emotiewe konstrukte van ***Respondent C,*** Verhoudingspaar 2 116

Tabel 5-6: Emotiewe konstrukte van ***Respondent D,*** Verhoudingspaar 2 118

Tabel 5-7: ***Respondent C*** se konstruering van ***Respondent D*** se emotiewe konstruksisteem 120

Tabel 5-8: ***Respondent D*** se konstruering van ***Respondent C*** se emotiewe konstruksisteem 121

Tabel 5-9: Emotiewe konstrukte van ***Respondent E,*** Verhoudingspaar 3 124

Tabel 5-10: Emotiewe konstrukte van ***Respondent F,*** Verhoudingspaar 3 127

Tabel 5-11: ***Respondent E*** se konstruering van ***Respondent F*** se emotiewe konstruksisteem 129

Tabel 5-12: ***Respondent F*** se konstruering van ***Respondent E*** se emotiewe konstruksisteem 130

LYS VAN FIGURE

Figuur 1-1: 'n Diagrammatiese uiteensetting van die verloop van die studie 9
Figuur 2-1: 'n Skematiese voorstelling van die prosesmatige ontwikkeling van 'n emosie 11
Figuur 2-2: Gemoedstoestand, doelstelling en betekenisvolheid as voorafgaande prosesse in emotiewe bewuswording 13
Figuur 2-3: Die bewuswordingsproses vanaf gemoedstoestand tot emosie 14
Figuur 2-4: Persepsie en betekenisvolheid as deel van die emotiewe bewuswordingsproses 17
Figuur 2-5: Die bewuswordingsproses van emosie 20
Figuur 2-6: Die diskrepansie tussen die eksterne gebeurtenisse en die interne konstruering van 'n situasie 26
Figuur 2-7: Die bewuswordingsproses van 'n emosie as 'n voorstelling van die emotiewe konstruksisteem 29
Figuur 3-1: Drie uitgangspunte ten opsigte van die mens se ervaring in interaksie met musiek 44
Figuur 4-1: 'n Voorbeeld van die formaat vir die notering van konstrukte volgens die repertoriumtoets waar Deel A na rolle of persone verwys 70
Figuur 4-2: 'n Voorbeeld van die repertoriumrooster vir die notering van konstrukte 71